

BOLA TA'LIM TARBIYASIDA OTA-ONANING O'RNI

*Toshkent amaliy fanlar Universiteti
"Psixologiya" kafedrasida o'qituvchisi
Akbaraliyeva Asilaxon Tojiddinovna
Pedagogika fakulteti Psixologiya yo'nalishi 2-bosqich talabasi
Qahramonov Nosirjon*

Annotatsiya: Ushbu maqolada ta'lim va tarbiyaning o'zaro bog'liqligi, bola tarbiyasi davlat miqyosidagi siyosiy muammo ekanligi, bolani tarbiyalash, unga ilm berish faqatgina ustozgagina xos emas, balki ota-onaga, butun jamyatga tegishli ekani, bola tarbiyasida yo'l qo'yiladigan xatoliklar haqida fikr yuritilgan.

Kalit so'zlar: o'qituvchi, o'quvchi, ota-ona, bola, ilm, talim-tarbiya, maktab, odob axloq, barkamol rivojlangan.

Kirish

Ta'lim - bilim berish, malaka va ko'nikmalar hosil qilish jarayoni, kishini hayotga va mehnatga tayyorlashning asosiy vositasi. Ta'lim jarayonida ma'lumotlar olinadi va tarbiya amalga oshiriladi. Ta'lim va tarbiya bir-biri bilan uzviy bog'liqdir. Inson ilmi bo'lishni istasa u eng avvalo tarbiyalanishi kerak. tarbiyali inson mukammal ilm sohibi bo'la oladi. Har bir mamlakatning bugungi va ertangi kuni o'sha yurtdagi maktablarning holatiga, ta'lim-tarbiyaning sifatiga bog'liq. O'sib kelayotgan yosh avlodning bilimi va ularning kelajakda qanday inson bo'lishiga qarab, yurtimiz kelajagini tasavvur qilishimiz mumkin. Shuning uchun ham: "Kelajak yoshlarning qo'lidadir" - deyishadi. Bolaga tarbiya berish avvalo oiladan boshlanadi. Biz oilani "kichik vatan" deb ataymiz. Aynan shu Vatan bola uchun dastlabki tarbiya maktabi bo'ladi. Qaysidir ma'noda ota-ona farzandining birinchi o'qituvchisi hisoblanadi. Shuning uchun ota-onaning o'zi ham yuksak axloqiy sifatlarga ega bolmog'i kerak. Bolaga o'zi yaxshi fazilatlar bilan o'rnatilgan bo'la oladigan ota-onaning farzandi kelajakda go'zal xulqli, yuksak ilmi, xalqqa foydasi tegadigan barkamol shaxs bo'ladi. "Taniqli pedagog A.S.Makarenko besh yoshgacha bo'lgan tarbiya bolaning shaxsiyati shakllanishida o'ta muhim ahamiyatga ega ekanini qayd etib o'tgan. Bu haqda u shunday deb yozgan: "...tarbiyaning bosh asosi besh yoshda nihoyasiga yetadi, demak, siz besh yoshgacha nima qilgan bo'lsangiz, bu tarbiyaviy jarayonning 90 foizini tashkil etadi, keyingi tarbiya esa qayta tarbiyalash negizida davom etadi". Aynan shu vaqt oralig'i ota-onadan katta mas'uliyatni talab etadi. Mana shu vaqtda ota-ona o'z farzandiga ko'proq e'tibor berishi, uning tarbiyasi bilan jiddiy shug'illanishi kerak. Aynan shu davrda bolaga to'g'ri tarbiya bera olish juda muhimdir. Yoshlarga ta'lim-tarbiya berish har bir ota-onaning Vatan oldidagi muqaddas burchidir. Bu burchga

masʼuliyat bilan yondoshishi kerak. “Kelajagi kafolatlanishini istagan ota-onalar unga bunga sarflaydigan vaqtini va harakatini ertaning buyuk insonlari boʻlgan farzandlarini ulgʻaytirish uchun sarflashlari lozim. Boshqa yoʻnalishlar uchun sarflangan mehnatlar bekor ketishi mumkin, ammo farzand kamoli uchun sarflangan mehnatlar bitmas-tuganmas xazinaga aylanadi”. Farzand kamoli uchun sarflangan mablagʻ va vaqt ertangi farovon hayot uchun asos boʻladi desak hech muboligʻa boʻlmaydi. Agar ota-ona oʻz farzandiga, uning tarbiyasiga eʼtibor bermasa bu kelajakda muammolarni yuzaga chiqarishi mumkin. Oʻsha vaqtda esa muammolarni hal qilishga kech boʻlishi mumkin. Zero, bizni chaqqan ilonning ortidan chopsak, ilon zahrining butun tanamizga yoyilishiga sababchi boʻlamiz. Bu holatning oldini olish uchun ilonning ortidan yugirish emas, uning oldini olish kerak. Shunday ekan bolaga yoshligidan befarq boʻlmay, uning tarbiyasiga, ilm olishiga eʼtibor berishi kerak. Har bir ota-ona tarbiya berar ekan, eng avvalo, salomlashishni, kattalarni hurmat qilishni oʻrgatishi kerak. Chunki bejizga dono xalqimiz: “Gapning boshi - kalom, odob boshi - salom.” -deb bejiz aytmagan. Ota-bobolarimiz azaldan yosh avlodni chiroyli xulqli, odobli, ilmli, qobil farzand boʻlib ulgʻayishiga katta ahamiyat berishgan. Agar bola noqobil boʻlib ulgʻaysa, undan faqat ota-onagina emas, balki el - yurt, jamiyat, davlat ham aziyat chekadi. Shuning uchun ham oilaviy tarbiya muhim siyosiy ahamiyatga ega. Murgʻak tasavvurli bola ilk tarbiyani oilada oladi. “Tarbiyani tugʻilgan kundan boshlamak, vujudimizni quvatlantirmak, zehnimizni ravshanlashtirmak lozim”. Bolani tarbiyalash haqida xalqimiz orasida koʻplab afsonalar, rivoyatlar, maqollar, ertaklar yurishi ham bejiz emas. Donishmandlar bolani ona qornidan boshlab tarbiya qilish kerak deyishadi. Qachonki, bola tarbiyali boʻlsa u mukammal ilm sohibi, komil inson boʻla oladi. Shakshubhasiz, ota-ona, oila, mahalla, maktablar bolalar tarbiyasida muhim ahamiyat kasb etadi. Hozirgi kunda bolani chiroyli odob-axloqli, ilmli, tarbiyali qilib voyaga yetkazish davlat miqyosidagi dolzarb masala hisoblanadi. “Bir bolaning tarbiyasiga yetti mahalla ota-ona” - deganlari ham bejiz emas. Bolani tarbiyalashda agar maktab yoshida boʻlsa ota-ona va maktab hatto mahalla ham doimo yaxshi yoʻlga qoʻyilar ekan, oʻsha oila, oʻsha mahalla gullab-yashnaydi. Ammo hozirgi kunda bolalarning tarbiyasiga eʼtibor bermayotgan kishilar ham koʻp uchraydi Oʻzbekiston Respublikasi Prezidenti Shavkat Mirziyoyev oʻz nutqlarida bolalar tarbiyasida mahallaning oʻrni kamayib borayotganligi, maʼnaviyatimiz uchun eng katta xavf – aksariyat odamlarimizdagi loqaydlik va beparvolik kuchayib borayotganligini qayd etdilar”. Haqiqatdan ham, kundan kunga bunday insonlar soni ortib bormoqda. Yana shuni alohida taʼkidlash kerakki, hozirgi yoshlar ham kattalar tanbeh berganda “sizga nima?”, “bu mening ishim, ishimga aralashmang”, “kimsiz oʻzi menga aql menga aql oʻrgatadigan?” zaylidagi gaplarni aytishyapti. Bu ham tarbiyasizlikning bir namunasidir. Aynan shu inson oilada notoʻgʻri tarbiya topgan yoki tarbiyasining qaysidir joyida xatolik ketgan. Hayotning asl mazmun-mohiyatini anglab yetishga oʻz

umri va salohiyatini bag'ishlagan allomalarimizning asarlarida sog'lom avlod tarbiyasi bilan bog'liq masalalarga alohida o'rin berilgan.

XULOSA

Xullas, bolaning kamol topishi uchun o'qituvchi ham, ota-ona ham xatto o'sha bolaning o'zi ham harakat qilishi kerak ekan. Shundagina o'sish bo'ladi, natija bo'ladi. Bolani tarbiyalashda ota-onaning o'rni beqiyosdir. Ota-ona o'z farzandini kamoli uchun uning tarbiyasiga, ilm olishiga e'tiborli bo'lishi kerak. Jamiyat taraqqiy etmog'i uchun tarbiya samarali bo'lishi kerak. Samarali tarbiya uchun ota-ona ilmi tarbiyali bo'lishi kerak. Farzandlarimiz ilmliva tarbiyali bo'lishi uchun o'zimizni ma'naviy rivojlantirishimiz va atrofdagi bolalar tarbiyasiga ham befarq bo'lmaslik zarur

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI

1. "Al-jome" as-sahih" asari. Ilm o'rganmoq va ilm o'rgatmoqning fazilati to'g'risidagi hadis.
2. Karamatova D.S. Sinf dan tashqari mashg'ulotlar orqali o'quvchilarni ijodiy faoliyatga yo'naltirish metodlari // Central Asian Research Journal For Interdisciplinary Studies (CARJIS) ISSN: 2181-2484, Volume 1. ISSUE 2 2021. 4-9 b.
3. Karamatova D.S., Safarbayeva R.N., Murodova M.M. Bo'lajak pedagoglarning integrativ yondashuv asosida ekologik madaniyatini shakllantirish // "Образование и наука в XXI веке" Международный научно-образовательный электронный журнал. Выпуск № 25 (том 3), март, 2022. – В.950-955.
4. Karamatova D.S., Tolliyeva G.R., Qilichova M.J. O'quvchilarda ekologik ong va ekologik madaniyatni rivojlantirish dolzarb pedagogik muammo sifatida // "Образование и наука в XXI веке" Международный научно-образовательный электронный журнал. Выпуск № 25 (том 3), март, 2022. – В.956-962.
5. Karamatova D.S. Kichik maktab yoshidagi bolalarda tabiatga, jamiyatga va o'z-o'ziga nisbatan munosabatlarni tizimli rivojlantirish / International Scientific and Practical conference "Topical Issues of Science" Xalqaro konferensiyasi. - USA: NEW York university